

7697

۵۰۰

۱

۳۰۰

قدس

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

www.Ketab.ir

سیاست و فوتبال در ایران

دکتر محمد حسن الهی منش

دکتر محمد رضا صیاد

دکتر مرتضی اشراقی

سرشناسه	: الهی منش، محمدحسن، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: فوتبال و سیاست در ایران / محمدحسن الهی منش، محمدرضا صیاد، مرتضی اشرفی.
مشخصات نشر	: قم: کتاب نما، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۳۰۰ ص.
شابک	: ۹۷۸۶۰۰۹۸۵۳۶۸۷
وضعیت فهرست نویسی	: قیفا
موضوع	: فوتبال -- ایران -- جنبه های سیاسی -- تاریخ -- قرن ۱۴
موضوع	: ۲۰th century -- Soccer -- Political aspects -- Iran -- History
موضوع	: فوتبال -- ایران -- جنبه های اجتماعی -- تاریخ -- قرن ۱۴
موضوع	: ۲۰th century -- Soccer -- Social aspects -- Iran -- History
موضوع	: فوتبال -- ایران -- تاریخ
موضوع	: Soccer -- Iran -- History
موضوع	: فوتبال -- جنبه های سیاسی
موضوع	: Soccer -- Political aspects
موضوع	: فرهنگ سیاسی -- ایران
موضوع	: Political culture -- Iran
شناسه افزوده	: صیاد، محمدرضا، ۱۳۴۷ -
شناسه افزوده	: اشرفی، مرتضی، ۱۳۶۲ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ الف ۹۴۴ / GV۹۴۴
رده بندی دیویی	: ۳۳۴-۹۵۵/۷۹۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۴۵۹۲۳۴

فوتبال و سیاست در ایران

پدیدآورندگان:

محمدرضا صیاد، محمدحسن الهی منش، مرتضی اشرفی

ناشر: کتاب نما

نوبت چاپ: اول ۹۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۳۲۰۰۰ تومان

۹۸۵۳۶۸۷

ISBN 978 - 600 - 95853 - 8 - 7

شابک: ۷ - ۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

.... فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۱
----------------	----

فصل اول: جایگاه ورزش در نظریات مختلف

۱. نظریات مارکسیستی	۱۷
۲. نظام سرمایه داری (لیبرال - دموکراسی)	۳۰
۳. نظریات امپریالیستی	۳۴
۴. نظریه ی کارکردگرایی	۳۸
۵. نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران:	۴۲
۵-۱. در اندیشه های امام خمینی رحمته الله علیه	۴۷
۵-۲. اندیشه های امام خامنه ای	۵۰
بنابراین به طور کلی می توان گفت که:	۵۳

فصل دوم: فوتبال

تاریخچه ی ورزش:	۵۷
اسپارت: سپاهگیری	۵۸
آتن:	۵۹
روم:	۶۰
اروپا:	۶۱

تاریخچه ی ورزش در ایران:	۶۲
تحول مفهومی ورزش در گذشته و حال:	۶۵
بررسی تاریخی نحوه ی تکوین فوتبال در جوامع انسانی:	۷۳
شکل گیری فوتبال نوین:	۷۴
تاریخچه فوتبال در ایران:	۷۶
پیدایش نهادهای جدید و گسترش فوتبال در ایران:	۷۹
نخستین تیم های فوتبال در ایران:	۸۱
الف) اولین سفر تیم ملی فوتبال:	۸۱
ب) اولین سفر رسمی تیم ملی:	۸۲
ج) تیم های اولیه:	۸۴
چگونگی شکل گیری استقلال و پرسپولیس:	۸۵

فصل سوم: سیاست

مفهوم سیاست:	۹۳
قدرت: مفهوم قدرت	۱۰۱
وجوه اشتراک و افتراق سیاست کلاسیک و مدرن	۱۰۶
نتیجه:	۱۰۷
دولت:	۱۰۸
ساختار سیاسی نظام جمهوری اسلامی ایران	۱۰۹

فصل چهارم: فرهنگ سیاسی

مفهوم فرهنگ:	۱۱۵
پیشینه ی فرهنگ سیاسی:	۱۱۶
تبیین فرهنگ سیاسی:	۱۱۷
رویکردها و انواع فرهنگ سیاسی:	۱۲۰

۱۲۴	 سطوح فرهنگ سیاسی:
۱۲۵	 سنخ شناسی عمومی فرهنگ سیاسی:
۱۲۶	 رابطه‌ی فرهنگ سیاسی و ساختار سیاسی
۱۲۶	 الف) دیدگاه فرهنگ‌گرا:
۱۲۷	 ب) دیدگاه ساختارگرا:
۱۲۸	 ج) دیدگاه تلفیقی:
۱۲۹	 چگونگی تأثیر فرهنگ سیاسی بر رفتارهای سیاسی
۱۳۶	 تأثیر دولت پاتریمونیا ل بر شکل‌گیری فرهنگ سیاسی غیرعقلانی در ایران

فصل پنجم: تأثیر فرهنگ سیاسی بر فوتبال

۱۵۰	 نقش ورزش در انسجام بخشی امور اجتماعی و هویت‌سازی‌های ملی:
۱۵۶	 ۱- تحکیم یا تخریب ارزش‌های انسانی
۱۵۷	 ۲- هم بستگی ملی، هم گرایی قومیتی
۱۵۸	 ۳- صنعت فوتبال به منزله‌ی عقل معاش
۱۵۹	 ۴- مشارکت سیاسی
۱۵۹	 ۵- فوتبال را باید با اجزایش دید.
۱۶۰	 ۶- درآمدهای اقتصادی حاصل از فوتبال

فصل ششم: مولفه‌های فرهنگ سیاسی در سیاست و فوتبال ایران

۱۸۰	 پاتریمونیا لیس (پدرسالاری)
۱۸۲	 تاریخچه‌ی ورزش زنان
۱۹۳	 خشونت:
۱۹۵	 ماهیت خشونت‌آمیز فوتبال:
۱۹۷	 نظریه‌های خشونت‌های ورزشی:
۲۰۷	 تئوری توطئه:

۲۱۲		دایکاتومی
۲۱۵		تقدیرگرایی
۲۱۸		تخصص گرایی
۲۲۴		فردیت:
۲۲۶		اسطوره سازی
۲۲۹		نخبه کشی
۲۳۱		تضعیف دیگران برای بزرگ نشان دادن خود
۲۳۳		واقعیت گریزی
۲۳۵		عدم مدارای اجتماعی
۲۳۷		پیش بینی ناپذیری
۲۳۸		نداشتن حافظه ی تاریخی
۲۴۰		گذشته گرایی
۲۴۱		ملامت گری
۲۴۲		مظلوم گرایی
۲۴۵		تنبلی
۲۴۸		عدم امنیت شغلی در ایران
۲۵۰		ساده انگاری
۲۵۱		پرتوقعی
۲۵۲		احساس بیچاره گری و ناامیدی
۲۵۳		عدم توجه به کارهای زیربنایی و پایه
۲۵۴		دلال بازی
۲۵۵		شهادت طلبی
۲۵۶		مسئولیت گریزی
۲۵۸		بی اعتمادی
۲۶۱		اقتدارگرایی

اقتصاد دولتی ورزش در ایران..... ۲۷۰

نتیجه‌گیری و جمع بندی ۲۷۹

در راستای مطالب این کتاب ؛ مراتب ذیل حاصل گردید: ۲۸۲

فهرست منابع ۲۸۵

مقالات ۲۹۳

رسالات و تقریرات ۲۹۷

نام برخی از روزنامه‌ها و مجلات مورد استفاده ۲۹۷

منابع لاتین ۲۹۹

پیشگفتار

در تحقیق حاضر می‌خواهیم بدانیم که فرهنگ سیاسی ایرانیان معاصر چه تأثیری بر دو حوزه‌ی سیاست و فوتبال در کشور ایران بالاخص در دوره‌ی جمهوری اسلامی ایران داشته است؟ برای سهولت در امر تحقیق و حصول نتیجه‌ی علمی جهت پاسخ‌گویی به سوال مذکور، ابتدا به بررسی جایگاه ورزش در نظریات سیاسی گوناگون که هر کدام با فرهنگ سیاسی خاصی نیز همخوانی دارند پرداخته و پس از آن ضمن بررسی جداگانه چستی فرهنگ سیاسی، سیاست و فوتبال به بررسی شاخص‌های فرهنگ سیاسی که بر سیاست و فوتبال ایرانی تأثیرگذار بوده است می‌پردازیم.

اصطلاح فرهنگ سیاسی که بعد از پایان جنگ دوم جهانی در ادبیات توسعه سیاسی مطرح گردید، به زعم بسیاری از محققان و صاحب‌نظران حوزه جامعه‌شناسی سیاسی، نخستین بار توسط «گابریل آلموند» در حوزه‌ی علوم سیاسی به کار گرفته شد. وی می‌گوید: «هر نظام سیاسی شامل الگوی خاصی از سمت‌گیری‌ها به سوی عمل سیاسی است و فکر می‌کنم که بهتر است این الگو را فرهنگ سیاسی بنامیم.» (الهی‌منش، ۱۳۸۴، ۴) این تعبیر را می‌توان در آثار ساموئل بوراندر، آدام اولام، روت بندیکت، مارکات مید، آبرام کاردینر و رالف لینتون بررسی نمود. به هر تقدیر، فرهنگ سیاسی به منزله‌ی تلاش صاحب‌نظران علوم سیاسی برای تشخیص جنبه‌هایی از فرهنگ است که ماهیتاً سیاسی بوده و یا الزاماً وجه سیاسی به خود می‌گیرند و هم‌چنین فرهنگ سیاسی به مثابه مکانیزمی است که طی آن اعضای یک جامعه روابط سیاسی را به درستی تصور نموده و یا حداقل امکان ادراک آن را پیدا می‌کنند. (رزاقی، ۲۰۱۱، ۱۳۷۶)

بنابراین گفتمان هر جامعه متأثر از فرهنگ سیاسی همان جامعه بوده و فرهنگ سیاسی نیز محصول تاریخ جمعی یک نظام سیاسی و تاریخ زندگی افرادی است که آن نظام را

می‌سازند. فرهنگ سیاسی بر این فرض مبتنی است که نگرش‌ها، احساسات و ادراکات جاری و حاکم بر رفتار سیاسی هر جامعه صرفاً انبوهی از امور تصادفی نیستند، بلکه نمایانگر الگوهای سازگار و هماهنگی می‌باشند که با یکدیگر تناسب داشته و متقابلاً یکدیگر را تقویت می‌نمایند. (تاجیک، ۱۳۸۲، ۲۶-۲۵)

به همین جهت است که «لوسین پای» فرهنگ سیاسی را در یک چارچوب مناسب به منظور ترکیب دو حوزه روان‌شناسی و جامعه‌شناسی می‌داند که در واقع فرهنگ سیاسی با پیوند زدن به دور هیافت خرد و کلان، زمینه‌ساز طبقه‌بندی و مقایسه نظام سیاسی گردیده و نحوه توسعه و تحول آن را نیز مشخص می‌نماید. بنابراین اگر براساس این طرز تفکر اخیر به فرهنگ سیاسی بنگریم، فرهنگ سیاسی از ارتباط صرف با رفتار سیاسی و نظام سیاسی خارج شده و بر کلیه رفتارها و روابط اجتماعی اثرگذار می‌باشد. (محمدی، ۱۳۷۰، ۳۹)

ارزش‌های فرهنگی، هنجارها و نمادها از یکسو به ساختارهای سیاسی- اجتماعی شکل می‌دهند و از سوی دیگر در رفتار افراد تأثیر می‌گذارند. سنت‌ها، آداب مذهبی، تجویزهای ایدئولوژیکی و قوانین اساسی شاکله‌ی اصلی هنجارهای فرهنگی را ترسیم می‌کنند. این قواعد، حقوق و تکالیف ساختارهای سیاسی- اجتماعی را هم در قلمرو نهادهای حکومتی و هم گروه‌های اجتماعی، نهضت‌ها و احزاب سیاسی که خواهان دخالت بیشتر در سیاست‌گذاری هستند مشخص می‌کنند. بنابراین کنش‌های فردی و واکنش‌های او نسبت به اوضاع و احوال محیط، متأثر از گرایش‌های ذهنی است که ریشه در فرهنگ هر جامعه دارد. در این تعبیر کنش‌ها صرفاً نتیجه‌ی محیط بیرونی نیستند، بلکه بازتاب تعامل میان درون و بیرون در یک میدان تجربه و فرایند یادگیری هستند. (باید توجه داشت که دخل و تصرف در عوامل و شاخص‌های فرهنگی یک جامعه در کوتاه مدت ممکن نیست و هرگونه تغییر در این زمینه نیاز به برنامه‌ریزی ظریف، دقیق و سنجیده در بلندمدت دارد. (کاظمی، ۲۴۹-۲۵۰)

در بررسی وضعیت ورزش‌ها نیز، در اثراتی که در جامعه‌شناسی ورزش به چشم می‌خورد. این‌گونه مطرح می‌شود که ورزش و تربیت بدنی با فرهنگ و ساختارهای اجتماعی فرهنگ رابطه‌ای مستقیم داشته و پیشرفت یا عقب‌ماندگی آن با پیشرفت یا عقب‌ماندگی جامعه همراه می‌باشد. ساختارهای اجتماعی فرهنگ، ساختارهای ورزش را نیز در برمی‌گیرد و

هویت و جهت‌گیری آن را معین می‌کند. (آقاپور، ۱۳۸۱، ۷۵) براساس این طرز تفکر بازی ورزشی یک پدیده‌ی فرهنگی است که باورهای یک جامعه را بازتاب می‌کند. یک مسابقه‌ی فوتبال به یک مشت مردانی که با زدن ضربه‌های پا به توپ بازی می‌کنند؛ تقلیل نمی‌یابد. فوتبال چون آئینه یک فرهنگ، حامل معانی نمادی است که به خشونت پذیرفته شده، به شبکه‌ی اتحادها و دشمنی‌ها، به تعلقات گروهی، به تأکید بر هویت‌ها و داوهای سیاسی و اقتصادی جامعه وابسته است. بدین ترتیب با توجه به اهمیتی که سیاست و بروز رفتارهای سیاسی در یک جامعه دارد و با توجه به نقش ورزش مدرن به طور عام و فوتبال به عنوان فراگیرترین ورزش مدرن به طور خاص (به عنوان یکی از مهم‌ترین پدیده‌های اجتماعی) در انسجام‌بخشی اجتماعی، هویت‌یابی و فراگیری نقش‌های اجتماعی دارد؛ ما در اینجا به آزمون این فرضیه می‌پردازیم که فرهنگ سیاسی ایرانیان معاصر بر سیاست و فوتبال ایرانی اثرگذار بوده و بر اثر این تأثیرات شاهد بروز رفتارها و الگوهای مشابه در هر دو عرصه بوده‌ایم. بسته به اینکه مصلحت یا منفعت سیاسی اقضا کرده از فوتبال استفاده یا سواستفاده شده است. سیاسیون همه چیز را برای پیشبرد اهدافشان بکار می‌گیرند بخصوص فوتبال که عمیق‌ترین تأثیر را بین توده مردم دارد و بعد عظیم تبلیغاتی را داراست که کمترین پدیده‌ای در جهان چنین ویژگی دارد. این دخالت سیاست در فوتبال مثبت است یا منفی؟ آیا وسیله همیشه هدف را توجیه می‌کند؟ ناگفته نماند که فوتبال نیز در مقاطع گوناگون از این رابطه بوجود آمده سود برده است اما معمولاً این منفعت آنقدری نبوده است که انتظارات را برآورده کند. از جمله منافعی که فوتبال از دنیای سیاست برده است، گسترش ابعاد ورزشی و اقتصادی فوتبال از طریق نفوذ سیاسیون و تصویب قوانینی است که گاه به نفع فوتبال بوده است.

اینکه سیاست فوتبالی، به فوتبال سیاسی بیانجامد یا نه، بر عهده گذر زمان خواهد بود اما پرسشی که در این میان مطرح است، طبق معمول، نحوه برخورد ما، جامعه، دولت و حکومتان با این ابزار نوظهور در عالم سیاست است. اینکه کشورهای مختلف، ولو با اتحادهای چندجانبه، تمام تلاششان را برای در اختیار گرفتن میزبانی رقابت‌های ورزشی و به خصوص جام جهانی فوتبال میکنند و اینکه علیرغم همه تضادهای اعتقادی و فرهنگی، تن به پذیرش استانداردهای جهانی پذیرفته شده در میان ملت‌ها میدهند و تساهل و تسامح فرهنگی را در قبال بدست آوردن جایگاه بهتر و مهمتری در دنیا از مسیر ورزش و فوتبال، به

عنوان یک تاکتیک موثر می پذیرند، همگی نشان دهنده عزم حکومت ها و دولت ها برای رشد و توسعه بیشتر در متن جامعه جهانی است. مسایلی که به نظر نمیرسد حتی در خوشبینانه ترین حالت، مد نظر تصمیم سازان این مرز و بوم باشد و ما، در کنار همه فرصت هایی که برای داشتن یک جامعه بهتر و انسانی تر و برگرفته از تجربیات مهم بشری، از دست می دهیم، از این یک هم به سادگی و با چند توجیه و تهدید و تطمیع خواهیم گذشت و هرگز نخواهیم دانست که لذت واقعی این ترکیب جادویی فوتبال و سیاست چه رنگ و طعمی دارد.